

Páradi lakodalom^{x/}Ismerkedés

A fiatalok a lányos estéken vagy a táncmulatságokon ismerkedettek össze, máshol nem volt alkalom. Ha az utcén lány fiúval beszélgetett, "mindjárt hírbe hozták őket". Kézenfogva vagy karonfogva csak az esküvő után jelenhettek meg nyilvánosság előtt, különben azt mondták, hogy "nem rendesek". Nagyon sokat adtak a fiatalok jóhírére. Ha nem akarták, hogy "platyka menjen róluk", inkább nem mutatkoztak együtt. Ugyanis, ha valakit le akartak beszélni a házasságról, elhíreszteltek valamit a válsztottjáról és ez nemegyszer elég volt ahhoz, hogy a lány vagy a fiú meggondolja magát. "A fiatalok félték a rossz nyelvektől".

Lányos esték vasárnap, kedden, csütörtökön és szombaton voltak. Ilyenkor a fiúk kisebb-nagyobb csoportba verődve elmentek valamelyik lányos házhoz szórakozni. A pitar-ban szórakoztak. Keddi napon csak az a fiú ment, aki már közel volt a házassághoz. Hétfőn, szerdán, pénteken nem jártak lányos estékre, azt tartották, hogy akkor csak a félmányók járnak. A hetvenes évektől megszűntek a lányos esték és ezzel együtt a fiúk sem tartják be a kijelölt napokat.

Ha a lánynak komoly udvarlója volt, megtörtént, hogy az éjjelizenét adott a kedvesének. Cigányokat hívott és barátaival énekelt a lányék háza előtt. Ha a lány az ablakban gyújtót vagy gyertyát gyújtott, az azt jelentette, hogy az éjjelizenét elfogadta. Ezután a legény barátai elmentek és a lány kiment a pitarba beszélgetni a fiúval. Ha a lány nem ment ki beszélgetni, az nem volt baj, de ha visszautasította jeléül gyújtót se gyújtott, illetlenség volt és a fiúknak nagy szégyen. A fiú ilyenkor gyakran megharagudott a lánynak, nemcsak a csalódás miatt, hanem a cigányokra kidobott pénz miatt is. Az is megtörtént,

x/ Részletek egy hosszabb dolgozathoz. Szerkesztési okokból elhagytuk a bevezetést, a tájszótárt, a felhasznált irodalom jegyzékét, valamint néhány, kevésbé lényeges bekezdést az anyagból, amit /.../-tal jelöltünk. A szerkesztő.

hogy ezért a következő bálon kimuzsikáltatta a lányt. Ez azt jelentette, hogy a fiú megfizette a cigányokat és azok addig húzták a lány háta mögött a marsot - még akkor is, ha valaki mással táncolt - amíg csak a lány ki nem ment.

A vagyonosabb családok között érdekházasságok jöttek létre. A szülők döntötték el, kivel házasodjon össze gyermekük. Tekintet nélkül fiuk-lányuk érzelmeire azzal házasították össze őket, akinek elegendő vagyona volt. A szülők nemegyszer a fiatalok tudta nélkül egyeztek meg a házasságban. Leküzdhetetlen akadály volt, ha a fiatalok nem tartoztak egy vagyoni rétegbe. A gazdag szülők mindent elkövettek, hogy a vagyon egyben maradjon. Megtörtént, hogy gyermeküket kitagadták, ha nem tetetésük szerint választott. A szegényebb szülők sem örültek, ha gyermekük gazdagabb családba házasodott, mert ott nem volt bocsúleta: "csak cselédnek ment".

Megkérés

A szegényebb rétegekbe tartozó fiataloknál - miután egymás között megbeszélték, hogy összeházasodnak - a fiú valamelyik lányos estén elment megkérni a lányt az apjától. A szülőknek volt idejük meggondolni, hogy férjhez adják-e a lányukat, mivel a lány már elbre megmondta nekik, hogy eljön őt a legény megkérni. A megkérésen jelen volt a lány egész családja. A lány apja ilyenkor megkérdezte a fiút - de csak formálisan - eltartja-e a lányt. Megbeszélték, hogy mikor legyen a lakodalom. A lakodalom időpontjának meghatározásakor olyan dolgokat vettek figyelembe, mint pl. mikorra hízik meg a disznó, mikor jutnak pénzhez, stb. Gazdag családoknál a lány szülei megkérdezték a fiút, hogy mennyi földje és mi mindene van, s csak akkor egyeztek bele az esküvőbe, ha a fiú vagyonát elegendőnek tartották.

Beiratkozás

A lánykérés után a fiatalok jelentkeztek a községházán és beiratkoztak a papnál. A pap a lakodalom előtt három héttel, két héttel és egy héttel a templomban vasárnapi napon kihirdette az esküvőt és megkérdezte, van-e valakinek kifogása ellene. Ha valaki tudott valamilyen akadályról /pl. rokoni kapcsolatot vagy betegséget/, jelentkeznie kellett a papnál. Azonban

arra, hogy valaki jelentkezett volna, nem volt példa. A vagyonosabbak érdekházasságuk kötésekor azon igyekeztek, hogy akadálymentesen történjen az esküvő, ezért ha nem akarták, hogy valaki bejelentéssel megszarvja az esküvőt, lefizették a papot, amiért ő nem hirdette ki a házasságkötést. Ezt ispendőclónak nevezték. Az esküvő a harmadik kihirdetés utáni keddi, vagy csütörtöki napon lehetett. Az 1970-es évektől nem hirdetik ki a házasságkötést.

Eljegyzés

A gazdagabb családoknál még a lány megkérésekor megbeszéltek, mikor legyen az eljegyzés, azaz a kézfogó. A kézfogón jelen volt a menyasszony és a vőlegény családja, valamint a keresztszülők. A menyasszony és a vőlegény jegygyűrűvel eljegyezték egymást. A szülők az eljegyzésen beszélték meg, hogy melyik háznál legyen megtartva a menyegző, vagyis a lakodalom. A szegényebb rétegekben a szülők a lakodalmas háznál beszélték meg a lakodalom körüli teendőket. Lakodalmas ház volt az a ház, amelynél a lakodalmat tartották, tehát ha a lányos háznál volt a lakodalom, akkor a vőlegény szülei mentek a menyasszony szüleihez és fordítva. Ezent az összejövetelel hozományról nem volt szó, mert ismerték egymást, tudták kinek mennyi a vagyona, és a kevés pénz miatt a fiatalok úgysem mehetek külön lakni. az 1960-as évektől már minden pár tartott eljegyzést, tekintet nélkül arra, hogy melyik társadalmi rétegbe tartozott.

A jegygyűrűt a menyasszony és a vőlegény együtt vették a megkérés után. Ha nem volt pénzüik jegygyűrűre, akkor a gyűrűt kölcsönkérték a rokonoktól vagy az ismerősöktől. Volt úgy, hogy az egész utcában csak egynek volt gyűrűje és az egész utca azzal esküdött. Ha a házasulandóknak csak egy gyűrűre volt pénzüik, akkor az a menyasszonyé lett, és a vőlegénynek kölcsönkérték. 1945 táján nem lehetett gyűrűt kapni, ez időben rézpénzből készítették a gyűrűt az ehhez értő emberek a faluban.

A megbeszélés után a fiatal pár meglátogatta és meghívta a lakodalomba azokat, akik a megbeszélésen felkerültek a meghívendók listájára.

A lakodalom helye és időpontja

A lakodalmat többnyire a lányos háznál tartották, de ha

ott kevés volt a hely, akkor a völegény házánál. Ha a menyasszony vagy a völegény közeli faluból /pl. Deákiból/ volt, akkor előfordult, hogy a lakodalmat mindkét faluban megtartották. A menyasszony násznépe és a völegény násznépe is saját falujában szórakozott. A fiatal házaspár éjjelig az egyik faluban, éjjeltől a másikban voltak. Nélkülük ugyanúgy folyt a lakodalom, mintha ott lettek volna. Azon a helyen, ahol éjjelig a fiatal pár nélkül szórakoztak, egy férfit beöltöztettek menyasszonynak, hogy amíg hiányzik a menyasszony, ő szórakoztassa a násznépet. A férfi fehér ruhában, koszorúval a fején táncolt a vendégekkel. Ritkán rendeztek meg így lakodalmat, mert költségesebb volt.

A lakodalmak télen, farsangkor és ősszel voltak /a legtöbb farsangkor/. Nyáron csak a tehetőséknél tartottak lakodalmat, mert sok volt a munka. Az esküvő időpontja mindig keddi napon volt /még a II. világháborút követő években is/ 16,00 vagy 17,00 óra körül. Az 1920-as évek végéig az esküvők "reggeli misére voltak", tehát 6,30-kor.

Készülődés a lakodalomra

A lagzira már az előtte lévő héten kezdtek készülődni. Egy-két nappal a lakodalom előtt disznót vágtak. Ez alkalomból több dolgot meg lehetett beszélni, mivel a disznóölésen ott volt csaknem az egész rokonság. Például ilyenkor beszéltek meg, ki legyen a csaposlegény. Csaposlegénynek megbízható embert kellett választaniuk az örömszülőknek, olyat, aki nem pazarolta a bort és nem is részegedett le.

Csütörtöktől vasárnapig a lakodalmas házhoz jártak a lakodalomba hivatalos asszonyok sütni. Őket a fiatal pár hívta el segítkezni. Legelsőnek a levestésztát készítették el, majd a kulcsos kalácsot. Szombaton sütötték a kraflit és a cukorkalácsot, vasárnap a túrós-, diós-, mákos-, lekvároskalácsot. Vasárnap dagasztották és sütötték a kenyeret is. Mivel a lakodalmas háznál nem volt ennyi személynek elegendő háztartási eszköz, az asszonyok a sütéshez hoztak megukkal sodrófát, plénet, nagy vajlingot, spárgára fűzött süteményszaggatót, jó téstevágó kést. A vasárnapi sütés hétfő virradóra ért véget. Mivel ma a cukrásznál suttetnek, ez a szokás már nem él.

Az ital beszerzése a vőlegény dolga volt, ma már a menyasszony és a vőlegény közös dolga. A szegényebb házaknál 1945-ig csak bort ittak, a gyerekek szódát és tejeskávét. A gazdagabb helyeken sört és bundapálinkát ún. krompapulit is. 1945-től 1952-ig már a szegényebb helyeken is volt sör és főzött-pálinka, 1952-től pedig különböző szeszes és üdítitalokat ittak. A vőlegényt sokszor a barátai is kísérelték itallal.

Lakodalmi tisztségviselők

Az egyik lakodalmi tisztségviselő a vőfőny, azaz a vőfőny, vagy vőfély. A menyasszony és a vőlegény egy legényembert kért meg a tisztség betöltésére, elsősorban rokont, legtöbbször a vőlegény oldaláról. Ha nem volt a családban fiatal legényember, akkor a vőlegény barátai közül, vagy az ismerősök közül választottak valakit. A tisztség betöltéséért nem kapott semmit, fáradságát megköszönték. Vőfély csak talpraesett jó hangú, szép beszédű ember lehetett, ezért vőfélynek lenni megtiszteltetés volt. A vőfély zakójának zsebében fehér csipkés zsebkendő volt, mellére tűzve bukréta. A bukkrétát és a zsebkendőt a menyasszonytól kapta. A vőfélyhez tartozott a vőfélypálca és a vőfélykönyv. A vőfélypalcát minden olyan helyre magával vitte, ahol a vőfélyi tisztséget képviselte. A vőfélykönyvből tanulmányozta meg a mondókákat és a verseket az egyes alkalmakhoz. A vőfélyek a könyvet és a botot egymásnak köszönték, úgyhogy évtizedekig is egyforma szövegeket használtak. Ha a szöveg megváltoztatására volt szükség, akkor a vőfély a fölösleges részt kihagyta, vagy hozzáírt valamit. A menyasszonytól megkapta a lakodalomra hivatalosok listáját és az ő feladata volt meghívni a vendégeket a lakodalomra.

A násznép meghívása

A lakodalom előtt három héttel, vasárnap délelőtt a vőfély meglátogatta a rokonokat, ismerősöket és megkérte őket, hogy jelenjenek meg a lakodalmon. A lány vagy asszony minden egyes háznál színes szalagot kötött a botjára. Mivel a vőfély első útja a menyasszonyéhoz vezetett, a menyasszonytól kapta az első két szalagot. A két szalag tulajdonképpen egy kettéhajtott hosszú szalag volt, egy másikkal volt ráerősítve a vőfély-

botra, kb. 10 cm-re a fokosszerű pálcza felső végétől. A többi szalagot a lányok vagy asszonyok mindig úgy erősítették hozzá, hogy levették az összekötő szalagot, betették a saját szalagjukat és újra bekötötték úgy, hogy öt-tíz cm szalagot hagytak kilógni az összekötő szalag felett.

A vőfély egy héttel a lakodalom előtti vasárnap délelőttjén, és a lakodalom délelőttjén újra meghívta a vendégeket a lagziba, de ekkor már szalagot nem kötöttek a botjára.

1932-ig a lakodalomba két vőfélyt hívtak, egyet a menyasszony, egyet a vőlegény oldaláról. Amelyiknek nagyobb volt a tekintélye, annál volt a vőfélybot, bt pedig boros vőfélynek hívták.

A lakodalomban két násznagy volt, a menyasszony és a vőlegény keresztapja. Ha a vőlegénynek vagy a menyasszonynak nem élt a keresztapja vagy már nagyon öreg volt, akkor bármilyen rokon, vagy akár ismerős - többnyire idősobb - betölthette ezt a tisztséget. Násznagyokat hívni a menyasszony és a vőlegény feladata volt. A menyasszony a násznagyoknak is ajándékozott fehér csipkés diszszsebkendőket.

A menyasszony keresztanyja volt a koszorúsasszony. A koszorúsasszonyt az első világháborúig nyoszorúasszonynak hívták, ezután 1932-ig nyoszorúasszonynak és 1933-tól már koszorúsasszonynak. Ha a menyasszony keresztanyja valamilyen okból nem tölthette be ezt a szerepet, akkor a menyasszony idegen személyt is hívhatott koszorúsasszonynak.

A vőlegény keresztanyjának lánya és a menyasszony keresztanyjának a lánya voltak a koszorúslányok. A koszorúslányokat az első világháborúig nyoszorúslányoknak hívták. Az első világháború óta egész máig koszorúslány a nevük. Ha a keresztszülőknek nem volt lányuk, akkor a rokonok közül vagy a barátok közül választottak fiatal lányokat, egyet a vőlegény és egyet a menyasszony oldaláról. A koszorúslány nem lehetett férjezett. Azt a koszorúslány, aki közelebbi rokon volt, első koszorúslánynak hívták, ő a vőlegénytől csokrot kapott. A menyasszonytól mindkét koszorúslány koszorút kapott - erről is kapták nevüket - és 1945-től fehér kesztyűt. Ruhájuk hosszú volt, égszínkék vagy rózsaszín, ök varratták.

A vőlegény fekete öltönyben volt, fehér ingben, fehér

nyakkendővel. Zakója zsebében nagy, fehér zsebkendő volt, amely szélére körbe széles csipkét varrtak. Az ő zsebkendője nagyobb volt, mint a násznagyoké és a vőfélyé. Az inget, nyakkendőt és a zsebkendőt a vőlegény a menyasszonytól kapta, ez volt a jegyajándék. Nevük: vőlegényi ing, vőlegényi nyakkendő, vőlegényi zsebkendő. A menyasszony a vőlegénynek bukkrétát is vett, ugyanolyan, mint a vőfélynek. A vőlegény a kulapjába tűzte a bukkrétát, akkor a mellére két szál rozmaringot tűztek.

A menyasszony hosszú fehér ruhában volt. Csak az első világháború alatt esküdtek fekete, vagy sötét ruhában, de akkor is fehér koszorúval és fehér fátyollal. A ruháról magának kellett gondoskodnia, de több menyasszony az anyósától kapta a menyasszonyi ruhát ajándékba. Valamilyen babona szerint, egyre a perediek már nem emlékeznek, a menyasszonynak nem volt szabad saját magának varrnia a menyasszonyi ruhát. A menyasszony fején mirtuszkoszorú volt fehér fátyollal. Az esküvőre menyasszonyi csokrot vitt magával, amelyből legtöbbször a vőlegény, de sokszor maga a menyasszony gondoskodott. Ma a menyasszonyi csokor beszerzése csupán a vőlegény dolga. A csokor többnyire szegfűből, kálából, vagy fehér orgonavirágból állt. Ma divatos szegfű-, gerbera- és az orchidea csokor. A menyasszony öltözékét aszparágusszal díszítették. A menyasszonyi ruha aljától tíz cm-re az aszparáguszzöldet kis koszorúk alakjában rátűzték a ruhára, 15 cm-ként körbedíszítették vele a ruhát.

A menyasszonyi koszorút szintén aszparágusszal díszítették, akkóppen, hogy 5 - 10 cm hosszú aszparágusdarabokat tűztek bele. A menyasszonyi csokor több, legtöbbször négy fehér szalaggal volt átkötve, csatra. A szalagok olyan hosszúak voltak, hogy a földre értek. Kb. 5 cm-enként aszparágusdarabokat tűztek a szalagokba is. A menyasszonyi öltözkébe 1945-től hozzátartozik a fehér kesztyű is. A menyasszony dolga volt megvenni vagy varratni a nagy fehér, csipkés szélű zsebkendőt a vőlegénynek, a vőlegényétől kisebb zsebkendőket a násznagyoknak és a vőfélynek és csipkenélküli fehér zsebkendőt a primásnak. A legtöbb menyasszony nem kapott a vőlegénytől jegyajándékot. Ha gazdag volt a vőlegény, akkor vett a menyasszonynak valamilyen ékszer, gyűrűt vagy nyakéket. Ma a vőlegény gondja megvenni a menyasszony cipőjét, a menyasszonyi cipőt.

A lakodalomba hivatalos vendégek neve násznép. A násznép száma szegényebb helyeken 30 - 40 ember, 10 család volt - csak az első fokú rokonokat és szomszédokat hívták meg. A tehetősebbeknél 70 -80 embert hívtak, az első-, másodfokú rokonokat és a szomszédokat. A testvéreket, az elsőfokú rokonokat és a szomszédokat a gyerekeikkel együtt hívták meg. A felsoroltakon kívül meghívták a rokonságba tartozó lányok komoly udvarlóit is. Ma a lakodalomba 100 - 150 vendéget "hínek".

A vendégek hozzájárulása a lakodalomhoz

A lakodalomba hivatalos vendégek a lakodalomhoz élelmi-szerrel járultak hozzá. A lakodalom előtti vasárnap este a lakodalmas házhoz nyersanyagot hoztak a sütéshez-főzéshez. Hoztak például: két-három liter tejet, egy-két kg cukrot, 20 tojást, vaját, túrót, őrlött diót. Kedden délelőtt mindenki hozott a lakodalmas házhoz egy tyúkot /élt/ és egy kosár kalácsot, esetleg tejet is. Lisztet nem vittek, mert az minden háznál volt, ugyanúgy szeszes italt sem, vagy pénzt a lakodalmi költségekre. Kb. az 1925-ös évekig meg volt határozva, hogy minden lakodalomba hivatalos családnak mit kell vinnie a lakodalmas házhoz. A vendégek kötelesek voltak vinni: 6 kúcsos kalácsot, 6 diós patkót, 6 mékos patkót, 6 túrós lepényt, egy szőlős kuglófot és egy csíkos kuglófot. Mindezt fehér hímzett terítővel letakarva, kétfelé nyíló kosarakban vitték.

Ajándék

Minden lakodalomra hivatalos család ajándékozott valamit a fiatal házaspárnak. Az ajándékot többnyire a 6 km-re levő Végsellyén vásárolták, vagy Galántán. Az ajándékot a lakodalom előtti nap délutánján vitték a lakodalmas házhoz. A leggyakoribb ajándék, amit minden menyasszony kapott, a fejkendő volt. Ajándékozni szoktak edényeket, háztartási kellékeket pl. fazeket, húsörlőt, krumplinyomót, percelánpoharakat, cseréppoharakat, vagy ágyneműt, konyharuhát, függönyt, törülközőt. Csak a gazdagabbak ajándékoztak pénzt. Az első és a második világháború között 100 koronánál többet sosem. Az 1950-es évektől a keresztszülők szentképet ajándékoztak. Ma az ajándékot főleg

pénzben adják, 500-1000 koronát szokás ajándékozni. A kereszt-
szülők ajándéka kb. 5000 korona értékű. Mi-vel ma a lakodalmak
szombati napon vannak, az ajándékot pénteken este viszik a
/megpucolt/ tyúkkal együtt. Ajándékoznak ma hűtőt, porszívót,
edényeket, teáskészleteket, stb. Az ajándékot a menyasszony
vagy a vőlegény vette át /attól függően, melyik családnál volt
a lakodalmas ház/, esetleg az örömszülők. A menyasszony jól meg-
jegyezte, hogy kitől mit kapott, hogy viszonzni tudja majd,
ha őket is meghívják lakodalomba. Ma a menyasszony ráírja a
csomagra az ajándékozó nevét. Azokat, akik az ajándékot hozták,
kúcsos kaláccsal kínálták. A kúcsos kalács volt a legnagyobb és
legfontosabb lakodalmi kalács. A lakodalom előtti napokban sü-
tötték az asszonyok a lakodalmas háznál. Négy darab kb. 30 cm-
es és egy 60 - 70 cm-es tésztafonalból készítették a követke-
zőképpen: először négy fonalból rácsot csináltak, majd mind a
négy sarokra hurkot tettek. Az egészet körbekerítették az ötö-
dik fonállal. Így keletkezett a kör alakú kalács.

Lakodalmas kellékek kölcsönkérése

Hétfőn, vesezőből font nagy ruháskosárba szedte a kölcsön-
csönkért holmit a vőlegény és a menyasszony. A rokonoktól, is-
merősöktől és a szomszédoktól kértek tányérokat, poharakat
evőeszközt, stb. Az edény tulajdonosai ráírták az edény aljára
a nevüket, de a vőlegény és a menyasszony is papírra jegyezték,
hogy kitől mit hoznak, hogy ne keveredjen el. Padokat és aszta-
lokat a vőlegény kért abból a kocsmából, ahová járt. A faluban
hét-nyolc kocsmá volt és mindegyiknek megvoltak a legényei. Más
kocsmába nem mentek, mert verekedés lett belőle, ott ugyanis
nem voltak barátaik.

A lakás átrendezése a lakodalomra

Ugyancsak hétfőn rendezték át a lakást a lagzira. Ez a
szülők dolga volt, de eljött segíteni a vőlegény is. A legna-
gyobb szobából kihordták a bútort és az asztalokat és padokat
raktak be. Hosszú asztalsor került az utcai ablakok alá, ami
a szoba két oldalán folytatódott. Arra az oldalra, ahol az aj-
tó volt, már nem raktak asztalokat. A falak mellé padokat tet-
tek, a belső oldalra pedig székeket. Előkészítették egy szobát

a gyerekeknek is, ha áimosak lennének. Mivel régen nem volt a lakásban elég nagy hely a felszabadulás után, amikortól kezdve a lakodalmakba több vendéget hívtak, az udvaron vertek sátrát és itt vacsoráztak és táncoltak. Kb. az 1970-es évektől a sátor díszítésére kreppapírt használnak.

A lakodalom napja

Reggel a szokottnál hamarabb keltek, úgy 4 óra körül. A menyasszony mindjárt megnézte, milyen idő van, mert ha esett az eső, azt mondták, hogy a menyasszonynak rossz sora lesz, sírni fog egész életében. Hat óra után a vőlegény elment a menyasszonyért és elmentek meggyőzni. A vőlegény már a vőlegényi ruhában ment bukrétával, a menyasszony egyszerűen öltözve, hajadonfőtt.

7 - 8 órától már sűrűgtek a lakodalomra hivatalos asszonyok a lakodalmi háznál. Nekiláttak a lakodalmi vacsora előkészítésének. Az asszonyokat a vőlegény és a menyasszony, vagy az örömszülők hívták, de sokszor szólni sem kellett, tudták, hogy jönniük kell. Az asszonyok este 8-ig is segítkeztek, de egyik sem neheztelt a munkára, megüsztelésnek vették, hogy ott lehetnek. Ha szükség volt, azok az asszonyok is ott maradtak pár órára, akik délelőtt hozták a tyúkot és a kosár kalácsot.

A lakodalmi konyha kint volt a sátorban, vagy valami sopafélében. Az asszonyok először tyúkot pucoltak, aztán feltették föni a legnagyobb fezekbe a húslevest, majd a kisebbekbe a becsináltat és a takartat. A kirántott húst csak délután készítették, hogy amikor megjön a násznép, friss legyen. A férfiak is segítkeztek, fát vágtak, ők voltak a mindenesek. A fiatal pár hívott főszakácsnőt, aki szakácsmesterségéről híres volt a faluban, ő irányította a főzést. Fehér köténye volt, fehér kendője, és általában ő volt a szakácsnők közül a leg-huncutabb".

Két órával az esküvő előtt, tehát 14.00 és 15.00 óra között a vőlegény rokonai a vőlegény házánál, a menyasszony rokonai a menyasszony házánál gyülekeztek. A vőfély és a koszorúslányok a vőlegényes házhoz mentek, tekintet nélkül arra, hogy melyik családnak tartoztak. Amikor a vőlegényes háznál

összegyűlt a rokonság, a vőfély elbúcsúztatta a vőlegényt. A vőlegénybúcsúztatás után kettes sorban elindultak kikérni a menyasszonyt. Elöl ment a vőfély az első koszorúslánnyal, mögöttük a vőlegény a második koszorúslánnyal, utánuk a fiatalok, a gyerekek, majd a házasemberek és végül az örömszülők. A vőfélynek és a vőlegénynek még az indulás előtt feltűzték a lányok vagy az asszonyok a bukrétát, amit a menyasszony már korábban elküldött nekik.

A menyasszony kikérése

A menyasszonyi háznál a vőlegény rokonait már várta a menyasszony rokonsága. A koszorúslányok tálcára rakott rozmaringgal a konyhaajtóban álltak. A rozmaring hossza kb. 20 cm volt, zöld aszparáguszt tettek mellé és fehér szalaggal csatot /maslit/ kötöttek rá. A rozmaringot a menyasszony vette falubeli asszonyoktól és a koszorúslányok készítették el a lakodalom délelőttjén. Amikor a vendégek jöttek be, a koszorúslányok odatűzték minden férfi mellére, vagy a gomblyukba a galléron. A nőknek és a gyerekeknek még ma sem tűznek rozmaringot.

Ilyentájt jöttek a lakodalmas házhoz a zenészek is, őket a vőlegény hívta. 7 - 8 cigányt volt szokás hívni attól függetlenül, mennyi pénze volt a vőlegénynek. A vőlegény, amikor hívta a zenészeket, megbeszélte velük, mennyi pénzt kapnak a zenélésért. Ha kevesebbet fizetett, akkor megengedte nekik, hogy tányérozzanak. Ha sokat fizetett és nem akarta, hogy a nász nép költekezzen, kikötötte, hogy nem tányérozhatnak. Tányérozásnak nevezik, amikor a zenészek mennek az asztalok körül, húzzák a nótát és a násznapról tányérba pénzt szednek.

A násznap megérkezése után az asszonyok a vendégeket uzsonnához ültették. Az ülésrend ekkor még nem volt lényeges, nem is ült le mindenki, pl. a lányok, mert féltették a ruhájukat; az esküvőre ugyanis - de még ki a faluba is - gyűrött ruhában menni szégyen volt. Az asszonyok rántott hússal, kaláccsal, pálinkával, borral kínálták a vendégeket. A menyasszonyt ez idő alatt öltöztették a koszorúslányok és a varrónője. Amikor felöltözött a menyasszony, fehér csipkés zsebkendőt adott a vőlegénynek, a vőfélynek és a násznapoknak. Az első muzsikás azaz a primás hegedűjére fehér, csipke nélküli zsebkendő erbsített fehér szalaggal.

Menyasszonybúcsúztató

Amikor a násznép felsorakozott, útra készen állt, a menyasszony és a vőlegény kilépett a konyhaajtó elé és következett a menyasszonybúcsúztató. A vőfély elbúcsúztatta a menyasszonyt a cseléijától és barátaitól, barátaitól. A menyasszonynak ekkor kellett megsíratni a lányságát. Az egész lakodalom folyamán nem illet túl vidámnak lennie, nagyot nevetnie, mert akkor azt mondták, hogy elkívánczik a szülői háztól. Ezután megindultak az esküvőre. Elöl ment a vőfély, bal oldalán a menyasszony, mögöttük a vőlegény az első koszorúslánnyal, utánuk a fiatalok, a fiatal lányok az udvarlóiikkal, majd a gyerekek. Nekik nem kellett kettesével menniük. A gyerekek után következtek a házas emberek és legvégül a zenészek. Az örömszülők a lakodalmos háznál maradtak.

A bőgőre még a lakodalmos háznál rászúrtak egy kúcsos kalácsot és a lyukakat fehér szalaggal díszítették. A zenészek a templomig magyarnótákat húztak, legtöbbször a "Nékem olyan asszony kell ..." kezdetűt énekelte a násznép. Miután a menyasszony és a vőlegény összeesküdtek, a pappal és a násznagyokkal együtt bementek a sekrestyébe és aláírták, hogy az esküvő megtörtént.

A menyasszony beavatása

Az aláírás után beavatták a menyasszonyt. A koszorúsasszony és a menyasszony a "lordesi /Mária/ oltárhoz" mentek. Mikorra odaértek, a koszorúsasszony már felhajtotta a menyasszony fátylát. Miután megtörtént a beavatás, a koszorúsasszony lehajtotta a menyasszony fátylát és ezzel véget ért az esküvői szertartás. A megcsott lányokat is beavatták, de az özvegyeket és gyermekeket menyasszonyokat már nem. Ezeket nem illette meg a koszorú és a fehér ruha sem, mivel ezek az ártatlanság jelképei. Az özvegyek és gyermekeket lányok sötét ruhában, a II. világháború után többnyire kosztümben esküdtek. Már kb. öt éve nem avatják be a lányokat.

Az esküvő után a pap kikísérte az ifjú házaspárt a templomajtóig és elmondta jókívánságait. Ekkor az ifjú házaspár meghívta a papot vacsorára.

A templomból hazafelé menet már a vőlegény ment elöl a

menyasszonnyal, mögöttük a vőfély az első koszorúslánnyal, majd a vendégek ugyanúgy, ahogyan a templomba mentek.

A menyasszony kikötése

Ha a menyasszony vagy a vőlegény más falubéli volt, úton a templomból a falubeli legények, vagy a vőlegény barátai kikötötték a menyasszonyt. Mivel azok az adatközlők, akiknek az esküvője 1932-ig volt, csak úgy emlegetik, hogy a menyasszonyt akkor kötötték ki, ha a vőlegény "más utcabéli" volt, ebből arra lehet következtetni, hogy a 30-as évekig a házasságok zömét csak a falu határain belül kötötték/.

A menyasszonyt kikötő legények az úton keresztbe köteleket, zsinórt, láncot kötöttek ki, és csak akkor engedték át a lakodalmas menetet, ha a vőlegény kifizette, amit kértek.

A láncot szokás volt betekerni szalmával, hadd higgye a násznép, hogy el lehet vágni. Ugyanis a násznép megpróbálta elvágni és nagy nevetés lett belőle, ha nem sikerült. Ugyanígyen okból a legények be szokták kenni a köteleket sárral vagy ürülékkel. A legények 5 - 10 liter borért engedték át a násznépet. Ha a vőlegény számított a kikötéssel és hozatott bort, akkor a legények kint az utcán elfogyasztották és ott énekeltek, hogy "Lakodalom van a mi utcánkban...". Ha viszont a vőlegény az utcán nem tudott borral fizetni, akkor a legények este kapták meg a lakodalmas háznál.

Esküvő utáni időtöltés

Amikor a násznép visszajött a templomból, a ház be volt zárva. A szakácsnők és az örömszülők zárták be és csak akkor engedték be a násznépet, ha válaszoltak kérdéseikre. Kérdéseik fogósak voltak és csak viccesen lehetett válaszolni rájuk. Így játszódott le a beszélgetés a násznép és a szakácsnők között:

Vőfély: Nyissák ki!

Szakácsnők: Honnan jöttök?

Násznagy, esetleg valaki más: Kánaán földjéről.

Szakácsnők: Mit hoztak?

Násznagy: Szép angyalkát /galambocskát/ hoztunk a ház gyönyő-

rűségére - esetleg azt válaszolták, hogy - egy házi gyötreelmet.
Szakácsnők: Hol volt Jézus, amikor se égen, se földön nem volt?
Násznagy: Keresztfán.

Szakácsnők: Mit muzsikálnak Galileában?

Násznagy: Hajmási Péter, Hajmási Pál.

Amikor a szakácsnők kifogytak a kérdésekből, beengedték a násznépet. A konyha előtt újra megálltak, mert a főszakácsnő az ajtó előtt "össze csapott" egy tányért. A menyasszonynak gyorsan össze kellett söpörnie a cserepeket, mert ha nem söpört ügyesen, azt mondták, hogy lusta asszony lesz, ellenkező esetben megdicsérték, hogy szorgalmas asszony lesz.

Az esküvőről való visszatérés után a lakodalmas háznál csak az maradt, akinek otthon nem volt semmi dolga. Sokan hazamentek megetetni az állatokat, a lányok pedig elmentek átöltözni.

Fél óra - egy óra múlva mindenki visszajött, hogy 19.00 órakor tálalni lehessen a vacsorát.

Az első világháború után szokás volt kocsmában mulatni. Mivel az esküvő reggel volt, a vendégek lakodalmi ebédet vettek részt és utána egész a vacsoráig a kocsmában szórakoztak.

Vacsora

Miután megérkezett a pap is, elkezdődhetett a vacsora. Az ülésrend a következő volt: az ablak előtti asztalsor közepén ült a menyasszony és a vőlegény. A menyasszony a vőlegény jobb oldalán ült, az ő jobbján ült az a koszorúslány, akit ő hívott, a koszorúslány mellett pedig a menyasszony násznagya. A vőlegény balján ült az ő családjához tartozó koszorúslány, mellette pedig a vőlegény násznagya. A menyasszony és a vőlegény feje felett aszparágusszal díszített feszület lógott, ugyanis a vőlegényel és a menyasszonnyal szemben ült a pap. Több háznál, valamilyen babona szerint, amelyre már nem emlékeznek, a menyasszonyt a sarokba ültették. Ezt tették sokszor azért is, hogy az utcáról ne lássanak rá. A többi vendégnek nem volt meghatározott helye, oda ült, ahová akart. Amikor mindenki elfoglalta a helyét a násznagy felszólította a násznépet, hogy álljanak fel. Elmondtak egy imét, majd megittak egy pohár pálinkát és kezdődött a vacso-

ra. A szakácsnők, az örömszülők és a vőfély tálalta a vacsorát. Ők maguk a konyhában vacsoráztak, miután már mindenki evett. A gyerekeknek is a konyhában terítették, de ha a szobában még volt hely, akkor ott egy külön asztalnál. A vacsora alatt hallgatót húztak a zenészek. Hallgató az, amikor senki sem énekel. A vacsora alatt és után egész hajnalig bort ittak, pálinkát nem. Ittak még sörárpából készült kávét és a gyerekek tejeskávét. A házigazda ügyelt arra, hogy ne részegedjen le mindjárt a násznép, ezért a pálinkát csak hajnalban vette elő, amikor kifáradtak a mulatók - frissítőnek.

A vacsora után a következő játékot játszották: el kezdték énekelni a "Csilácsi bácsi, csilácsi bácsi, most iszik a Jani Bácsi. Le vele, le fenéig ..." szövegű dalocskát, és akinek a nevét mondták, meg kellett innia egy pohár bort. A "le vele"-t addig énekelték, amíg az illető ki nem ürítette a poharát fenéig. A neveket olyan sorrendben mondták, ahogy a vendégek körülültek az asztalt. A játék csak egyszer ment körbe. Aki nem akart bort inni, hígíthatta vízzel, vagy ithatott mást is, de ha akarta, ha nem fenéig kellett ürítenie a poharát, különben nem ment tovább a játék.

Cipőlopás

A gyerekek már esték, mikor ér véget a vacsora. Bemésztek az asztal alá és ellopták a menyasszony cipőjét / az egyiket/ még ha rugdalódzott is. A legtöbb menyasszony már várta a cipőlopókat és mosolyogva hagyta, hogy levegyék a lábáról a cipőt. A cipőlopásra úgy derült fény, hogy a vőfély felkérte a menyasszonyt táncolni és ő cipő nélkül nem mehetett. A násznagyok dolga volt visszaszerezni a menyasszony cipőjét a kisfiútól, aki ellopta. A násznagyok kérték őt, hogy adja vissza, de ő csak ekkor volt hajlandó visszaadni, ha megfizették neki a kért összeget. Ekkor megkezdődött az alkudozás. 50 korona körüli összeget szokott kérni a cipő ellopója, ma már 2-300 koronát is elkérnek. Ha ügyesek a násznagyok, akkor minél kisebb összegre alkudják a cipő árát. A végső összeget együtt fizetik ki a násznagyok.

Eközben eltakarították a vacsora maradványait, kihordták az asztalok felét, hogy majd legyen helyük a táncolóknak. A

bentmaradó asztalokon hagytak ételt, hogy ehesen aki meg-
éhezik.

/.../

Menyasszonytánc

A menyasszony cipőjének még éjfél előtt meg kellett ke-
rűlnie, mert éjfélkor kezdődött a menyasszonytánc. A vőfély
elkiáltotta magát: "Menyasszonyunk, asszonyunk megunta az ü-
lést, kívánunk neki egy ki perdülést" - ezzel a menyasszonyt
felkérte táncolni. Mivel a menyasszonynak a menyasszonytánc
kezdetig nem volt szabad elhagynia a helyét, azt, amikor elő-
ször ment el a helyéről úgy mondták, hogy a menyasszonyt ki-
szállították. A menyasszonnal az táncolhatott, aki a táncot
megfizette. A szakácsnők szedték a pénzt két egymásra fordított
tányérba vagy szitába. A tányérokba szedett pénzt az egész meny-
asszonytánc alatt csergették. A menyasszonytáncért kb. 20 ko-
ronát volt szokás adni, ma 50-100 koronát is. Ahányszor a vő-
fély elkiáltotta: "Eladó a menyasszony!", mindig más vette át
a menyasszonyt. Ebben a táncban csak csárdást táncoltak. A
menyasszony táncolhatott rokonaival is. Az összeszedett pénz
az újdonsült házaspáré lett. A szegényebb helyeken a menyasz-
szonytáncért nem kértek pénzt. /1979-80-tól sem kérnek sehol,
mivel azt tartják, hogy a násznép eléggé hozzájárult a lakoda-
lom költségeihez/. A menyasszonyt addig táncoltatták, amíg a
vőlegény meg nem sajnálta és föl nem kérte táncolni. Ezzel be-
fejeződött a menyasszonytánc.

Átöltözés menyecskeruhába

A menyasszonytánc után a menyasszony elment átöltözni
menyecskeruhába. Vele ment a vőlegény, esetleg a koszorúslá-
nyok is. A menyecskeruha tarka volt, tetszés szerinti. Kb.
1975-től a menyecskeruha piros - fehér pöttyös, ugyanolyan
kendővel és fehér köténnyel.

Fejbekötés

Az 1930-as évekig az újmenyecske fejét bekötötték. A
nyoszorúasszony főkötöt tett a fejére, vagy pedig nyec-et.

Nyecet csak egy asszony tudott csinálni a faluban, ezért csak a módosabbak csináltattak. A nyec fehér volt, csipkés és a kontyra tették rá - a konty ugyanis asszonyi jel volt, a lányok befonva viselték hajukat. Amikor a menyasszony bekötött fejjel visszatért a násznép közé, a vőfély a következőket mondta:

"Menyasszonyunk letette a fátyolt,
Főlvette az asszonyi jelt, a fejkötőt /főkötőt/
Tehát mint új asszonyt üdvözljük őt".

A fejkötő és a főkötő szó is használatos volt.

/.../

Reggel, amikor elfáradtak a vendégek és meg kellett etetni az állatokat, 7 - 8 óra körül, a fiatalokon kívül mindenki haza ment:

"Mikor má bepottyantak az emberek a részegségtől, akkor cskutyogtak".

Reggelre a lakodalmas háznál a rokonsághoz tartozó fiatalokon kívül ott voltak a falubeli fiatalok is. A falubeli fiatalok még az este jöttek a lakodalmas házhoz, már a vacsora előtt az ablak alá leselkedtek és amikor az asszonyok vittek ki nekik bort vagy kalácsot, bemerészkedtek az udvarba is. Amikor megkezdődött a tánc, akkor a fiatalok már összevegyültek a násznéppel, de a szobába továbbra sem mentek be, reggelig kint mulattak az udvaron. A fiatal házaspár, vagy az örömszülők minden családnak csomagoltak egy zacskó süteményt és 1 - 2 liter bort.

A fiatalok még 9 - 10 óráig mulattak, amikor aztán felszedelőzködtek, a zenészekkel együtt énekelve vonultak végig az utcán. A bögre ismét rászúrtak egy fehér szalagokkal díszített kúcsos kalácsot. A kalácsot az utcabeli gyerekek ették meg, mert már lesték, mikor fog leszakadni a bögről. Az I. világháború előtt a reggeli felvonulásra egy alkalommal felöltöztettek két fabábut menyasszonynak és vőlegénynek. A bábuk egy ügyes ember készítette, ráerősítette egy kerékre, amelyet ló húzott. Ahogy a ló húzta a keréket, az forgott és forogtak rajta a bábuk.

/.../

A lakodalom utáni délután visszahordták a kölcsönként adományokat a szomszédoknak és a rokonoknak. A kölcsönzésért nem kértek semmit, de ha szükség volt rá, akkor visszakölcsönözték.

A legtöbb lány menyecskének ment, azaz a lakodalom után ferje házába költözött.

A fiatal házaspár az összekötözés után nem lett a maga ura. A menyecskének az anyós házában nem volt szava, a háztartás körüli dolgokba nem volt beleszólása. A háztartást az anyós vezette, ő csak segédkezett. Ha a fiú ment a lányékhöz lakni, ő hasonlóan volt az apósával. Ha a fiatal házaspár külön ment lakni, apáik nemegyszer helyettük döntöttek a házgazdálkodás körüli dolgokban, "beledirigáltak" dolgaikba és szót kellett volna fogadniuk.

Stafírunig

A szegényebbeknél a menyasszony stafírunigja a következőkből állott: egy dunyha huzattal együtt és egy ómárium. Ingóságait batyuba kötve, szekéren vitték az új lakóhelyére, a lakodalom utáni napokban. Ha szegényebb családból származó vőlegény ment lakni a menyasszonyékhöz, akkor ő nem vitt magával semmit. A vőlegénynek nem volt olyan fontos valamit vinni a menyasszonyékhöz való költözéskor, de ha a menyasszony ment menyecskének, akkor minden áron elő kellett teremtenie a már leírt stafírungot. Ha volt, akkor a fiatalok még később kaptak a szülőktől 1 - 2 magyar hold földet. /Akinek 3 magyar hold földje volt, a legszegényebb rétegbe tartozott. Középrétegbe sorolták azt, akinek 8 - 9 magyar hold földje volt, a tehetősebb rétegbe az ennél gazdagobbak tartoztak/.

Miután a menyecske átköltözött a férjéhez, egy hétig nem mehetett haza, mert azt mondták, hogy különben visszaszokik.

A lakodalom utáni első vasárnapi napon a menyecske szülei és a násznagyok elmentek megnézni a menyecskét. Ebéddel kínálták őket, ez az ebéd volt a nászebéd.

Mivel a menyasszonyból asszony lett, ezután nyilvánosan nem jelenhetett meg hajadonfőtt, hanem fejkötőben - 1930-ig - és később kendőben. Azt mondták, azért nem szabad az asszonynak hajadonfőtt kimenni az utcára, mert belevág a vilámba. Az asszonyok kb. 1940-ig tartották be ezt a szokást.

Összefoglalás

Munkám során végig kísértem a peredi lakodalomnak legfontosabb mozzanatait. A lakodalmi szokásokat az 1930-as évektől az 50-es évek elejéig írtam le részletesen. Mivel kevesebb adatközlőm lakodalma volt a század elejétől a harmincas évekig és a 70-es évektől még, ezen időszakok lakodalmairól kevesebb adatom van. Az adataimból kitűnt, hogy 1932-33-ban valamilyen idegen hatás alá került a falu. Ugyanis eddig a házasságok csak a falu határain belül kötődtek, később már a szomszéd faluhelyekkel is esküdtek. Az idegen környezet hatása érződik a tájszavakon is. Pl. a koszorúslányt 1932-ig nyoszorúlánynak hívták. A koszorússzöveg tájszáva tanúskodik arról, hogy az első világháború előtt is érte idegen hatás a falut, ugyanis az első világháborúig használt nyoszorússzöveg kifejezése nyoszorússzövegre változott. Az 1932-es hatás teremtette meg a 75-ig használatos koszorússzöveg szót. Ez a hatás olyan erős volt, hogy a régebbi két vőfély helyett a 32 utáni lakodalomban csak egy szerepelt. 1945-ben tapasztalható a következő hatás, amely a fehér kesztyű viselését hozta divatba.

Ezek a hatások mind polgári hatások és együttesen tanúskodnak arról, hogy a falu és környéke korán polgáriasodott. A polgári hatás a viseletben is érződik, azonban a polgári viselet /hosszú fehér menyasszonyi ruha, a vőlegény sötét öltönye stb./, előtti népviseletet nem sikerült győztesen. A nyelvjárásban is érződik a köznyelv felé való eltolódás.

Befejezésképpen szeretném megköszönni Szanyi Máriának, a néprajzi szakkör vezetőjének segítségét, amely nélkül a gyűjtésem nem indult volna meg.

Adatközlők névsora

1. Tanka Ilona - Pered, Új lakó ház 1212, lakodalom időpontja 1949
2. Lelovics Magdolna - Pered, Új lakótelep 1239, lakodalom időpontja 53
3. Tanka Dénes - Pered, Kis utca 54, lakodalom időpontja: 1926
4. Varga József - Pered, Fő utca 868, lakodalom időpontja 1914
5. Baluska Lénárt - Pered, Temető utca 652, lakodalom ideje 1932
6. Pápai Vince - Pered, Majorkerti utca, lakodalom időpontja 1917
7. Harosi Teréz - Pered, 296, született 1894